

FRONT-LINE

Boštjan M. Zupančič

Od blaznosti do blagoslova

(Eseji o sreči in duši)

Društvo 2000, Ljubljana 1992

Kratki eseji s skupnim naslovom *Od blaznosti do blagoslova*, ki jih je konec preteklega leta v samostojni knjižici izdalo Društvo 2000, so še en lep in zgovoren dokaz, da je na slovenski in ameriških univerzah prekaljeni intelektualec Boštjan M. Zupančič res svojevrstna osebnost. Razvajenega sodobnega bralca, ki ima že vsega vrh glave in ga le še redko katera stvar zares pritegne, najprej zbode podnaslov: *Eseji o sreči...* Je o sreči potrebno in sploh možno pisati? Na intelektualen, profesorski način? Za slovensko literarno izročilo je značilnejše, da pripoveduje o nesreči (in v njej tudi ustvarja!), in vsaj za zdaj se zdi, da je bilo na tem področju uspešnejše. Ko se razburljivemu, kritičnemu, dvomečemu intelektualnemu peresu zapiše še duša, je bralčeva pozornost toliko večja. Tu pa bo nekaj, si misli, nekaj bistvenega.

V nadaljevanju je žal razočaran. Avtor, ki svoje razpredanje začne z analizo družabnosti in seveda že takoj v prvem hipu ugotovi, kako smo slovenski ljudje mrzli in neprijazni, privleče na dan pravo gobjo košaro psihoanalitičnih modrosti, s pomočjo katerih spozna, da je velika večina družbenega zla ukoreninjenega v tistem nesrečnem in nikoli zares harmoničnem trikotniku: oče, mati, otrok. Otrok, vsaj načeloma, Boštjana M. Zupančiča posebej ne zanima, ampak se raje posveti odnosu med partnerjema oziroma med moškim in žensko. Ker pa so te vezi že močno načete, ker tradicionalna družina razpada, namesto nje pa se uveljavljajo obdobja "dalj časa trajajočih skupnih življenj", ker je moška avtoriteta v zadnjih desetletjih že krepko načeta, kar vodi k prevladi materinskega kompleksa, ki je za slovensko deformirano populacijo že tako in tako šibka točka, ker je skratka vse na počez prekrizano, sprevrnjeno in shizoidno (v območju blaznosti), je povsem logično in nujno, da se posledice prenašajo na naslednjo generacijo in tako naprej in tako dalje. Avtor sicer ne analizira, ampak prepričano ugotavlja: za moškega, ki izide iz tako poškodovane in deformirane družbe, je zelo verjetno, da se bo prelevil v večnega mladeniča, kot ga je opisala Marie-Luise von Franz. Njeno delo *Puer aeternus* Zupančič večkrat omenja. Za deklice pa to pomeni, da se bodo pred posesivno mamo branile s poudarjeno

promiskuiteto, čeravno čas aidsa za to ni ravno najbolj primeren, trezno ugotavlja avtor.

V naslednjem koraku Zupančič poglobi svoje ugotovitve. Prvič, pove nam, da nedružabnost in narcisoidnost nista značilni le za slovensko populacijo, ampak za velik del sodobne tehnizirane civilizacije, pri tem se Vzhodnoevropeci od "zahodnjakov" razlikujejo po tem, da so razvajeni in bolj lažejo. Kriv je, seveda, sistem. Vendar pa, spet neke drugje pripomni avtor, sanje o komunizmu ne bodo umrle, ker je v njem neko resnično jedro. Tudi Gorbačov, če je dovolj zvit, se bo lahko nekega dne še vrnil. Isto velja za religije, čeprav ima bralec tu težave, ker ni razvidno, kaj naj bi bilo to isto. Na drugi ravni Zupančič svoje razpredanje poglobi z ugotovitvami, da je tudi navidezni prodor žensk na javno sceno v zadnjem stoletju le nevarni pesek v oči. Emancipacija, ki smo ji priča, je *shizoidna*, kajti ženske v resnici niso uveljavile svoje ženskosti, ampak se ta njihov prodor dogaja v obliki "pomožane objektnosti", ki - nadaljuje avtor v svojem včasih kar preveč katastrofičnem tonu - "grozi uničiti svet." Posledica pomožanega feminizma je feminilnost moških, in spet smo tam, pri čemer so posledice včasih res hude, kajti prav ženska duša v moških je tista, ki odhaja - zaradi svojega neuslišanega hrepenenja in viška energije - na bojne pohode.

V zadnjem delu knjige se avtor od psihoanalitičnega obravnavanja spolov preseli k filozofsko bolj ambicioznemu razpredanju o sreči, duši in božji ljubezni. Poslednje resnice, pravi avtor, so preproste, vendar se potem bralec sprašuje, zakaj je potrebna prava sholastična razprava o duši in gobja košara sumljive večerje najrazličnejših knjig in referenc, povrh vsega brez prave aplikacije ali analize. Zakaj sploh kaj je, namesto da bi bil nič, ni bilo poslednje vprašanje le za Heideggro, ampak so ga načeli že eleatski filozofi s Parmenidom. Kljub nekaterim posrečenim prebliskom, ki so raztroseni po knjigi, je Zupančičevo pisanje za teme, ki se jih loteva, pregrebo in vse prevečkrat brez pravega občutka. Številne reference, ki se gibljejo v prostoru ameriške aplikacije psihoanalize, nekako na relaciji med Marcusejem, Frommom, Bettelheimovimi vzgojnimi pustolovščinami in še kom, niso prepričljivo povzete v avtorjevo besedilo in se zdijo kot slučajni okrasek. Kljub vsej dobronamernosti, ki jo je Boštjanu M. Zupančiču najbrž treba priznati, je treba povedati, da so njegovi eseji *Od blaznosti do blagoslova* vse preveč nekoherentni, protislovni in neprepričljivi. Njegovega govorjenja o velikih temah sveta in življenja se drži brbljavi pridih, ki je, milo rečeno, nespodoben. "Intelektualna pobalinskost", s katero so prežeti Zupančičevi spisi, sama na sebi ni nič slabega in jo, nasprotno, lahko vzamemo kot zanimivo osebnostno držo. Ostaja pa resen kritični ugovor: če se že kdo gre teoretično razpredanje, potem od njega pričakujemo določeno strokovno konsistenco, skrbnost, strogost ali vsaj dober stil. Ničesar od tega v Zupančičevi knjigi ni. Veliko pa je izrečenih besed. Toda prav tisti, ki se loteva psihoanalize, bi moral vedeti, da ni vseeno, kaj govorimo. *"Po svojih besedah boš opravičen in po svojih besedah boš obsojen..."*

Igor Škamperle